

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Saavutettavuuskirjasto Celiasta sekä yleisistä kirjastoista annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Erilaisten oppijoiden liiton lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle 17.6.2022

Erilaisten oppijoiden liitto kiittää lausuntopyynnöstä.

Lakiesitys Saavutettavuuskirjasto Celiasta on hyvä ja huolellisesti mietitty kokonaisuus. On perusteltua, että laki päivitetään paremmin vastaamaan muuttuneen ja muuttuvan toimintaympäristön sekä kirjaston asiakaskunnan tarpeisiin.

Kirjaston nimen muuttaminen on tärkeää, koska kirjaston palveluja tarvitsevat ja käyttävät monet muutkin ryhmät kuin näkövammaiset. Esityksen mukaan kirjaston pääasiallisena tehtävänä säilyy näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalveluiden tuottaminen ja kehittäminen. Lisäksi vahvistetaan kirjaston asiantuntijaroolia ja -tehtävää, mikä myös on erittäin kannatettavaa.

Lukemisesteen taustalla olevat moninaiset syyt on kattavasti kuvattu luvussa 2.2.3 *Kirjaston asiakkuus*. Asiakasryhmien määrittelyssä tulee esiin, että lukemisen vaikeuden tai esteen taustalla voi olla monenlaisia, kehityksellisiä tai sairauteen tai ikääntymiseen liittyviä syitä, ja niiden tulee oikeuttaa matalalla kynnyksellä kirjaston palvelujen käyttöön.

Vaikka erilaiset asiakasryhmät on perusteluissa tuotu hyvin esiin, tulee kirjaston kiinnittää erityistä huomiota yhteen palvelujen käyttäjissä aliedustettuun ryhmään: maahanmuuttajataustaisiin/vieraskielisiin henkilöihin, joilla on jokin luvussa 2.2.3 mainituista lukemisesteistä. Muun kuin suomen- tai ruotsinkielisten kohdalla on usein vaikeaa tunnistaa hitaan kielen ja lukemaan oppimisen tai lukemisen hitauden/vaikeuden taustalla olevaa oppimisvaikeutta tai muuta oppimisen haastetta. Tämän ryhmän tavoittamisessa kirjastolla on paljon tehtävää, ja siinä sen tulee tehdä tiivistä yhteistyötä muun muassa oppilaitosten kanssa. Vieraskielisten lasten, nuorten ja aikuisten oppimisvaikeuksien tunnistamisen menetelmiä tulisi nopealla aikataululla kehittää, jotta myös maahanmuuttajataustaiset kirjaston palveluihin oikeutetut henkilöt pääsisivät niiden piiriin.

Ehdotettu nimi *Saavutettavuuskirjasto Celia* ei ole täysin osuva eikä kielellisesti ongelmaton, vaikka Kotimaisten kielten keskus onkin sitä suositellut. *Saavutettavuuskirjasto* on käsitteenä vaikeasti avautuva, ja nimen voi ymmärtää tarkoittavan sitä, että kirjastosta löytyy yleisesti saavutettavuuteen liittyvää kirjallisuutta/aineistoa (eikä kirjallisuutta/aineistoa saavutettavassa muodossa). Erilaisten oppijoiden liiton näkemyksen mukaan esimerkiksi *Saavutettavan julkaisemisen kirjasto Celia* tai *Saavutettavan kirjallisuuden keskus Celia* olisi ollut parempi. Toisaalta ehdotettua nimeä puoltaa sen lyhyys ja helppokäyttöisyys. On hyvä, että kirjastolle vakiintunut kutsumanimi Celia on sisällytetty myös viralliseen nimeen. Todennäköisesti jatkossakin kirjaston asiakkaat ja yhteistyökumppanit käyttävät puheessa kirjastosta lyhyesti nimeä Celia.

Myös ehdotus Braille-neuvottelukunnan nimen muuttamisesta Pistekirjoituksen neuvottelukunnaksi on kannatettava, koska on hyvä, että muutkin kuin pistekirjoituksen historiaa tuntevat voivat nimen perusteella ymmärtää neuvottelukunnan tehtävän.

On tärkeää, että lakiesityksessä ehdotetaan säädettäväksi kirjastopalveluiden tuottamisen lisäksi niiden kehittämistä, koska lukemisen ja tiedon saamisen tavat ja ympäristöt muuttuvat ja monipuolistuvat vauhdilla. Elektroniset/digitaaliset/sähköiset kirjat ja muu aineisto tulevat valtaamaan alaa myös kaupallisten kustantajien ja muiden toimijoiden julkaisuihin, mikä voi aiheuttaa jossain määrin muutostarpeita Saavutettavuuskirjasto Celian palvelujen tuottamiseen. Lisäksi kirjaston tulisi olla edelläkävijä, vaikuttaja ja paras asiantuntija siinä, että tässä yleisessä kehityksessä otetaan kaikki lukemisesteisten ryhmät huomioon.

Erilaisten oppijoiden liiton kriittinen huomio liittyykin lakiesityksessä ehdotettuihin Celian tehtäviin.

Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ”pykälän 2 momentin mukaan kirjasto edistää aktiivista lukemista, monipuolisia lukutaitoja ja jatkuvaa oppimista tarjoamalla pääsyn saavutettavaan kirjastoaineistoon ja oppimateriaaliin” (s. 17) ja että ”--- käytännössä tämä olisi esimerkiksi yhteistyötä, ohjausta ja neuvontaa palvelujen välittäjille --- siitä, miten kirjaston aineistoa ja palveluja käytetään opetuksessa ja lukemisessa ---” (s. 18). Erilaisten oppijoiden liiton näkemyksen mukaan kirjaston asiantuntijatehtävä tulisi kuitenkin ymmärtää edellä todettua laajempaan ja aktiivisempaan vaikuttamiseen, miten lukemisesteisten henkilöiden lukemista, lukutaitoa ja osallisuutta yhteiskunnassa voidaan edistää.

Olisikin perusteltua ja tärkeää, että kirjaston lakisääteisten tehtävien joukkoon lisättäisiin **yhdenvertaisen lukemisen ja lukutaidon edistäminen**, mitä myös lausuntokierroksella oli esitetty. Kirjastolla on paljon tietoa ja osaamista ja sitä kertyy eri asiakasryhmien ja yhteistyökumppaneiden kautta koko ajan lisää. Siten kirjastolla olisi mahdollisuus toteuttaa myös tätä tehtävää aktiivisesti. Lakiesityksessä ehdotetut ja pykälässä 2 luetellut tehtävät eivät ilman tätä lisäystä sisällä tällaista laajempaa lukemisesteisiin liittyvän tiedon ja ymmärryksen lisäämistä yhteiskunnassa ja yhdenvertaista lukemista edistävää vaikuttamistyötä.

Erilaisten oppijoiden liiton puolesta,

Sarianna Reinikainen, toiminnanjohtaja

Erilaisten oppijoiden liitto ry

sarianna.reinikainen@eoliitto.fi

Puh. 044 3009693